

CUPRINS

INTRODUCERE	1
--------------------	----------

TITLUL I. CONTRIBUȚIA VICTIMEI LA PRODUCEREA REZULTATULUI, ÎN LIPSA UNEI LEGĂTURI SUBIECTIVE CU AUTORUL	11
--	-----------

Capitolul I. Raportul de cauzalitate în arhitectura infracțiunii	12
<i>Secțiunea 1. Cadru general</i>	<i>12</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Teoria echivalenței condițiilor</i>	<i>19</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Teoria imputării obiective a rezultatului</i>	<i>24</i>
§1. Crearea unui risc nepermis pentru valoarea socială protejată	26
1.1. Riscul permis	27
1.2. Riscul inexistent	30
1.3. Riscul diminuat	32
§2. Concretizarea stării de pericol în rezultat	34
2.1. Riscul deviat	35
2.2. Riscul culpabil	37
2.3. Riscul egal	37
2.4. Riscul neprotejat	43
<i>Secțiunea a 4-a. Receptare la nivel jurisprudențial a teoriilor cauzalității</i>	<i>48</i>

Capitolul al II-lea. Confluența de riscuri – efectele contribuției concomitente a victimei asupra răspunderii penale a autorului	63
<i>Secțiunea 1. Cadru general</i>	<i>64</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Poziția instanțelor române</i>	<i>65</i>
§1. Ipotezele de „culpă exclusivă a victimei”	67
1.1. Fundamentul soluției de achitare	67

1.2. Când suntem în prezența „culpei exclusive a victimei”?	85
1.3. Concluzii preliminare	91
§2. Ipotezele de „culpe concurente”	92
2.1. Soluții corecte de „culpe concurente”	92
2.2. Ipoteze problematice	100
2.3. Concluzii preliminare	107
§3. Caracterul relativ al delimitării între ipotezele de „culpă exclusivă a victimei” și cele care corespund „culpelor concurente”	108
<i>Secțiunea a 3-a. Poziția doctrinei române</i>	112
<i>Secțiunea a 4-a. Posibile soluții</i>	120
§1. Soluția propusă în ipotezele de „culpă exclusivă a victimei”	121
1.1. Utilizarea teoriei imputării obiective	122
1.2. Riscul permis	126
1.3. Riscul egal	143
1.4. Riscul neprotejat	151
1.5. Concluzie	155
§2. Soluția propusă în ipotezele care corespund „culpelor concurente”	155

Capitolul al III-lea. Succesiunea de riscuri – efectele contribuției ulterioare a victimei asupra răspunderii penale a autorului	158
<i>Secțiunea 1. Cadru general</i>	159
<i>Secțiunea a 2-a. Valoarea socială afectată de riscul inițial și cea lezată în final coincid</i>	160
§1. Soluția tradițională	161
§2. Schimbare de paradigmă?	168
2.1. Soluții diferite ale instanțelor, pornind de la stări de fapt similare	170
2.2. Receptare la nivel doctrinar	174
§3. Soluția propusă	177
3.1. Utilizarea teoriei imputării obiective a rezultatului. Riscul culpabil	177

3.2. Riscul culpabil în doctrina și jurisprudența străine _____	180
3.3. Riscul culpabil în doctrina română _____	188
3.4. Domeniul de aplicare al riscului culpabil. Delimitarea ipotezelor de risc culpabil de cele în care conduita ulterioară a victimei nu afectează angajarea răspunderii autorului _____	191
<i>Secțiunea a 3-a. Valoarea socială afectată</i>	
<i>de riscul inițial diferă de cea lezată în final _____</i>	<i>206</i>
§1. Soluțiile instanțelor române _____	207
§2. Soluția propusă _____	219
2.1. Utilizarea teoriei imputării obiective _____	219
2.2. Compatibilitatea caracterului voluntar al conduitei victimei cu existența constrângerii _____	220
2.3. Criteriul proporționalității. Posibilă valorificare în contextul riscului culpabil _____	233
§3. „Acțiunile de salvare periculoase” _____	251
<i>Secțiunea a 4-a. Conduita ulterioară a victimei se suprapune peste inacțiunea autorului _____</i>	<i>269</i>
<i>Secțiunea a 5-a. Riscul epuizat _____</i>	<i>279</i>

TITLUL AL II-LEA. CONTRIBUȚIA VICTIMEI LA PRODUCEREA REZULTATULUI, ATUNCI CÂND EXISTĂ O LEGĂTURĂ SUBIECTIVĂ CU AUTORUL _____ 295

Capitolul I. Cooperarea la autopunerea în pericol cu intenție a victimei versus punerea în pericol a unui terț acceptată de acesta _____	296
<i>Secțiunea 1. Cadru general _____</i>	<i>297</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Distincția propusă de Claus Roxin _____</i>	<i>298</i>
§1. Terminologia utilizată _____	298
§2. Localizarea la nivelul trăsăturilor infracțiunii _____	299
§3. Cooperarea la autopunerea cu intenție în pericol _____	300
§4. Punerea în pericol a unui terț acceptată de acesta _____	303

§5. Ipotezele în care punerea în pericol a unui terț acceptată de acesta echivalează cooperării la autopunerea cu intenție în pericol _____	303
§6. Receptare la nivel jurisprudențial a construcției propuse de Claus Roxin _____	305
<i>Secțiunea a 3-a. Criteriul propus pentru delimitarea celor două categorii _____</i>	<i>309</i>
§1. Opinia lui Claus Roxin _____	310
§2. Opinii care pornesc de la delimitarea între autorat și participație _____	313
§3. Poziția instanțelor germane _____	315
§4. Concluzie _____	316
4.1. Conceptul restrictiv/extensiv de autor în cazul faptelor din culpă _____	317
4.2. Teoria dominației asupra faptei _____	319
4.3. Teoria obiectiv-formală _____	320
4.4. Soluția propusă în cazul „coautoratului” _____	322
4.5. Concluzie _____	323
<i>Secțiunea a 4-a. Cooperarea la autopunerea voluntară în pericol _____</i>	<i>324</i>
§1. Domeniu de incidență _____	324
§2. Efecte la nivelul răspunderii penale _____	324
§3. Condiții de reținere a cooperării la autopunerea în pericol voluntară a victimei _____	327
3.1. Asumarea conștientă a riscului de către titularul valorii sociale protejate _____	327
3.2. Limite impuse de existența unei poziții de garant _____	333
3.3. Limite derivate din voința legiuitorului _____	340
§4. Poziția doctrinei și a instanțelor române _____	348
<i>Secțiunea a 5-a. Punerea în pericol a unui terț acceptată de acesta _____</i>	<i>365</i>
Capitolul al II-lea. Cauza justificativă a consimțământului persoanei vătămate _____	368
<i>Secțiunea 1. Cadru general _____</i>	<i>368</i>

<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile de valabilitate ale consimțământului persoanei vătămate</i>	371
§1. Emitentul consimțământului	372
§2. Consimțământul trebuie să privească o valoare socială disponibilă	379
§3. Consimțământul trebuie să fie valabil exprimat	394
§4. Momentul emiterii consimțământului	401
§5. Caracterul determinat al consimțământului	402
<i>Secțiunea a 3-a. Admisibilitatea consimțământului în cazul faptelor din culpă</i>	408
<i>Secțiunea a 4-a. Poziția instanțelor române în ipotezele de punere în pericol a unui terț acceptată de acesta</i>	423
§1. Soluții în care se face abstracție de consimțământul persoanei vătămate	425
1.1. Culpă exclusivă a inculpatului	426
1.2. Culpă concurentă a inculpatului și a victimei	427
1.3. Culpă exclusivă a victimei	430
§2. Soluții în care consimțământul persoanei vătămate a fost pus în discuție	433
CONCLUZII	443
BIBLIOGRAFIE	453

IOANA CURT

CONTRIBUȚIA VICTIMEI
LA PRODUCEREA REZULTATULUI
ÎN DREPTUL PENAL

Editura
Hamangiu
2021

Capitolul al II-lea. Confluența de riscuri – efectele contribuției concomitente a victimei asupra răspunderii penale a autorului

Obiectul prezentului capitol^[1] îl constituie acele ipoteze în care conduita victimei, contrară intereselor proprii:

(1) fie este singura care generează producerea rezultatului, suprapunându-se peste o conduită lipsită de relevanță penală a unui terț (potențialul „autor” care, evident, va fi exonerat de răspundere);

(2) fie contribuie la producerea rezultatului prevăzut în norma de incriminare, alături de conduita autorului, cu consecința angajării răspunderii penale a acestuia din urmă.

Așadar, vom avea în vedere ipotezele în care suntem în prezența unor conduite paralele care converg spre un rezultat vătămător, fără a-și pierde individualitatea. Acestea sunt regrupate în doctrină sub denumirea de „confluență de riscuri”^[2], întâlnite frecvent în accidente de circulație, când atât autorul, cât și victima au contribuit – prin încălcarea normelor legale sau a obligațiilor de prudență – la producerea rezultatului prevăzut în norma de incriminare. În aceste cazuri se poate vorbi, la modul figurat, despre o situație de „autorat concomitent” sau „accesoriu”^[3] între autor și victimă. De asemenea, vom analiza și ipotezele în care conduita „autorului”, care a acționat concomitent cu victima ale cărei valori sociale sunt lezate, a contribuit dintr-o perspectivă causală – în sensul comun, și nu cel juridic al termenului – la producerea rezultatului, însă aceasta excedează sferei dreptului penal.

^[1] O primă formă a acestui capitol a fost publicată în I. CURT, *Confluența...*, precit., p. 53-81.

^[2] A se vedea M. CANCIO MELIÁ, *Conducta de la víctima e imputación objetiva en derecho penal. Estudio sobre los ámbitos de responsabilidad de víctima y autor en actividades arriesgadas*, Universidad Externado de Colombia, 2001, p. 391-394.

^[3] M. CORCOY BIDASOLO, *El delito imprudente. Criterios de imputación del resultado*, Barcelona, 1989, p. 358, apud M. CANCIO MELIÁ, *op. cit.*, p. 392.

Secțiunea 1. Cadru general

În primul rând, trebuie precizat că, în ipotezele care fac obiectul prezentului capitol, premisa este lipsa unei înțelegeri prealabile între autor și victimă. La fel ca în cazul autoratului concomitent^[1], autorul și victima nu desfășoară în comun o acțiune riscantă, ci acționează independent. Nu va exista o legătură subiectivă cu privire la rezultat, așa cum se întâmplă în cazul consimțământului clasic – atunci când titularul valorii sociale renunță în cunoștință de cauză la protecția oferită de dreptul penal. De asemenea, nu vom analiza ipotezele în care există o legătură subiectivă cu privire la acțiune. În consecință, excedează obiectului prezentului capitol ipotezele în care o persoană suferă o vătămare prin intermediul propriei acțiuni riscante, rezultat la care a contribuit și o altă persoană („cooperare la autopunerea în pericol”), respectiv situațiile în care victima se lasă pusă în pericol de către o altă persoană, asumându-și conștient conduita creatoare de risc („punerea în pericol a unui terț acceptată de acesta”).

În plus, trebuie făcută o delimitare de factură temporală. Ceea ce dorim să supunem analizei sunt „constelațiile” de cazuri în care conduita victimei este cel mult concomitentă cu punerea sa în pericol de către autor, având repercusiuni directe asupra intensității stării de pericol. În măsura în care victima, ulterior punerii sale în pericol de către făptuitor, a contribuit decisiv la producerea rezultatului vătămător prin adoptarea unei conduite contrare intereselor proprii, cum se întâmplă atunci când aceasta refuză o transfuzie de sânge din cauza credințelor sale religioase, am putea fi în prezența unui risc culpabil – o altă subcategorie a autopunerii în pericol sau a autolezării. Deși și în aceste situații lipsește cooperarea autorului inițial raportat la conduita ulterioară a victimei, acestea vor face obiectul unui capitol distinct^[2], întrucât ele nu corespund ideii de „confluență de riscuri”, ci mai degrabă celei de „succesiune de riscuri”.

^[1] Autoratul concomitent este definit în doctrină ca acea situație în care mai multe persoane comit într-o unitate spațio-temporală acte de executare la o infracțiune, în absența unei legături subiective între ele. A se vedea FL. STRETEANU, D. NIȚU, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 216-217.

^[2] A se vedea, pe larg, capitolul al III-lea al prezentului titlu.

Vor rămâne, aşadar, în vizor situațiile în care se materializează un risc față de care există o „responsabilitate multiplă”, ceea ce se întâmplă în special când există obligații sau funcții de control reciproce^[1]. După cum era de așteptat, domeniul predilect de aplicare al confluenței de riscuri îl constituie infracțiunile din culpă.

În cele ce urmează ne propunem, ca un prim pas, să trecem în revistă soluțiile pronunțate de instanțele române asupra problemei în discuție, scoțând, totodată, în evidență neajunsurile acestei abordări. Deși majoritatea instanțelor preferă să apeleze la un examen al vinovăției, considerăm că, de cele mai multe ori, soluția va putea fi găsită la nivelul tipicității – mai exact, în arealul raportului de cauzalitate. Așa fiind, vom încerca să înaintăm un set de criterii de rezolvare a acestor spețe, ținând cont în special de teoria imputării obiective a rezultatului și de instrumentele oferite de aceasta.

Secțiunea a 2-a. Poziția instanțelor române

Ne propunem în această secțiune să facem un studiu al jurisprudenței instanțelor române în domeniu, demers care va constitui punctul de pornire al soluțiilor propuse în secțiunea următoare. În continuare, vom prezenta, în două secțiuni distincte, ipotezele cunoscute în practica judiciară ca situații de „culpă exclusivă a victimei”, respectiv „culpa concurentă/comună a autorului și a victimei”. Sistemul utilizat de instanțe este inspirat din angajarea răspunderii civile delictuale, operațiune în cadrul căreia este posibilă compensarea culpelor^[2].

[1] A se vedea M. CANCIO MELIÁ, *op. cit.*, p. 392, G. JAKOBS, *Derecho penal...*, *precit.*, p. 278. Acest din urmă autor exemplifică ipoteza „funcțiilor de control reciproce”, adică acea situație în care o persoană are, alături de o alta, misiunea de a împiedica materializarea unui risc, cu celebrul exemplu al „biciclistului depășit de camion” prin nepăstrarea unei distanțe laterale suficiente. Pe parcursul depășirii, biciclistul, aflat în stare avansată de ebrietate, a avut o reacție de „scurtcircuit” și, trăgând stânga de ghidon, a intrat sub roțile remorcii camionului, decedând la scurt timp. Se precizează că, în speță, riscul s-a materializat ca urmare a aportului ambilor intervenienți: șoferul camionului nu a păstrat o distanță laterală suficientă, iar biciclistul a pătruns sub roțile remorcii ca urmare a stării în care se afla.

[2] Răspunderea civilă este exclusă total sau parțial, după cum fapta victimei (care îndeplinește condițiile forței majore sau ale cazului fortuit) a fost cauza exclusivă a producerii prejudiciului sau, după caz, alături de această faptă, la

Cu titlu general, în situația (relativ frecventă) în care victima are un aport la producerea rezultatului, se poate remarca existența unui sistem „dual”. În unele cazuri, „autorul” este exonerat de răspundere (atunci când se consideră că nu are nicio culpă în producerea rezultatului – adică în ipotezele de „culpă exclusivă a victimei”). Pe de altă parte, atunci când se consideră că atât victima, cât și autorul au o contribuție la producerea rezultatului (situația „culpelor concurente”), aceștia din urmă îi va fi angajată răspunderea penală, iar contribuția victimei va fi valorificată doar la nivelul soluționării laturii civile a cauzei și, eventual, la individualizarea pedepsei.

În primul rând, trebuie precizat că, atunci când se face referire la culpa victimei, termenul este folosit impropriu. Nu este, așadar, vorba despre forma de vinovăție a culpei – cum este aceasta definită de art. 16 alin. (4) C. pen. –, întrucât acest din urmă sens este rezervat autorului infracțiunii, care – evident – trebuie să fie diferit față de subiectul pasiv. De aceea, credem că ar fi de preferat ca instanțele să utilizeze o altă terminologie și să recurgă mai degrabă la sintagmele de „contribuția” sau „aportul victimei” la producerea rezultatului, conduita sa putând fi caracterizată de orice formă de vinovăție.

Totodată, la o privire mai atentă, însăși ideea de „culpă exclusivă a victimei” este lipsită de sens, din punctul nostru de vedere. Căci dacă admitem că victima este unica responsabilă de producerea rezultatului, mai putem să o considerăm ca fiind „victimă”? Noi credem că răspunsul nu poate fi decât negativ. Desigur, ea poate fi considerată o victimă – în sensul comun, dar nu și cel juridic al termenului.

Mai mult decât atât, dacă ar fi să utilizăm sintagmele deja consacrate la nivelul practicii judiciare, considerăm că cea de „culpă comună” ar trebui abandonată în detrimentul celei de „culpe concurente”, cel puțin în ipotezele de confluență de riscuri, adică cele în care conduita victimei și cea a autorului, deși independente, produc, împreună, rezultatul

originea prejudiciului se află și alte împrejurări. A se vedea, în acest sens, L. POP, I.-FL. POPA, S.I. VIDU, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 445-446. Un alt autor emite o opinie nuanțată, potrivit căreia exonerarea parțială de răspundere (compensarea culpelor) pare a fi admisă în actuala reglementare civilă doar în cazul răspunderii subiective, nu și în cazul răspunderii obiective. A se vedea P. VASILESCU, *Drept civil. Obligații*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 627.

vătămător. Dacă sintagma și-ar putea găsi, eventual, justificare în acele situații în care există o legătură subiectivă între autor și victimă, aceștia întreprinzând o acțiune riscantă comună, nu același lucru se poate afirma cu privire la cazurile pe care le avem în vedere în cuprinsul acestui capitol. Premisa este cea a existenței a două conduite distincte care, coroborate fiind, „explică” producerea rezultatului. Așa fiind, nu putem vorbi în context despre o „culpă comună”, pentru simplul motiv că avem doi subiecți diferiți (autorul, respectiv victima), fiecare având aportul lui la producerea rezultatului, respectiv o „culpă” proprie. Pe scurt, autorul și victima nu „împart” o singură culpă.

§1. Ipotezele de „culpă exclusivă a victimei”

În continuare vom trece în revistă soluțiile instanțelor române în ipotezele în care rezultatul a fost generat exclusiv de conduita victimei, cu consecința exonerării de răspundere a „autorului” – care a acționat concomitent cu aceasta. Notăm, *ab initio*, că în acest gen de ipoteze nu suntem în prezența unei veritabile confluențe de riscuri, deoarece riscul care provine din partea „autorului” se dovedește, în final, lipsit de relevanță în producerea rezultatului. Având în vedere că practica judiciară în domeniu este departe de a fi uniformă, ca un prim demers, ne propunem o analiză care vizează „localizarea”, la nivelul trăsăturilor infracțiunii, a fundamentului exonerării de răspundere în ipotezele de „culpă exclusivă a victimei”. Apoi, vom încerca să vedem, din perspectiva conduitei autorului, în ce situații se consideră că acesta nu are nicio „culpă” în producerea rezultatului.

1.1. Fundamentul soluției de achitare

În ceea ce privește fundamentul soluției de achitare în acest gen de ipoteze, pot fi identificate trei abordări la nivelul practicii judiciare, dintre care prima este indubitabil dominantă. Acestea se pot regăsi atât în stare „pură”, cât și „combinată” în motivările soluțiilor pronunțate^[1].

[1] Tocmai de aceea, nu de puține ori, în situația în care prima instanță angajează răspunderea penală a inculpatului, considerând că la producerea rezultatului au contribuit „culpa concurrentă” a acestuia, respectiv cea a victimei, motivele de apel ale inculpatului (care dorește obținerea unei soluții de achitare, consecutiv

1.1.1. Lipsa vinovăției

Cele mai multe dintre instanțe pronunță achitarea fundamentându-și soluția pe lipsa vinovăției ca trăsătură a infracțiunii – în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a C. proc. pen. –, după cum reiese din extrasele următoare, sugestive pentru a creiona această primă linie jurisprudențială:

(1) „*Culpa în producerea accidentului aparține victimei, care a inițiat o manevră de viraj la stânga fără a se asigura corespunzător, încălcând astfel prevederile art. 54 din O.U.G. nr. 195/2002. Pentru aceste considerente, instanța, în baza art. 16 alin (1) lit. b) teza a II-a C. proc. pen., va achita pe inculpatul A.N. trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă, prevăzută de art. 192 alin. (1) și (2) C. pen.*”^[1].

(2) „*Instanța reține că accidentul s-a produs din culpa exclusivă a victimei care, fiind în stare avansată de ebrietate, 2,6 g/l alcoolemie, a intrat pe partea carosabilă, în loc nepermis, în condițiile în care pe șosea se apropiau autovehicule. Astfel, victima a încălcat prevederile art. 72 din O.U.G. nr. 195/2002. Așadar, reținându-se că inculpatul nu are nicio culpă în producerea accidentului în care victima și-a pierdut viața, în baza prevederilor art. 396 alin. (5) C. proc. pen. raportat la art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a C. proc. pen., se va dispune achitarea inculpatului*”^[2].

(3) „*Deși există legătură de cauzalitate între acțiunea inculpatului care a condus ifronul și decesul victimei, instanța apreciază că acesta nu se face vinovat de săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă, întrucât culpa în producerea accidentului aparține în exclusivitate*

reținerii unei ipoteze de „culpă exclusivă a victimei”) încearcă să anticipeze toate „reacțiile” posibile ale instanței de control judiciar. Cu titlu de exemplu, condamnat în primă instanță pentru vătămare corporală din culpă, inculpatul a solicitat instanței de apel să pronunțe o soluție de achitare bazată în principal pe lipsa legăturii de cauzalitate, în subsidiar pe lipsa culpei, iar în terțiar pe incidența cazului fortuit. A se vedea, în acest sens, C.A. Cluj, dec. pen. nr. 1438/A/2019, <http://rolii.ro/hotarari/5df05a22e49009a01400003c>.

^[1] Jud. Arad, sent. pen. nr. 2523/2016, <http://www.rolii.ro/hotarari/58958f0ee49009b820000464>.

^[2] Jud. Jibou, sent. pen. nr. 119/2017, <http://www.rolii.ro/hotarari/59aa2788e490093828000029>.

victimei. Pe cale de consecință, inculpatul neavând nicio culpă în producerea accidentului, nefiind îndeplinite condițiile referitoare la latura subiectivă a infracțiunii de ucidere din culpă, instanța, în baza art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 alin. (1) lit. d) C. pen. (Codul de procedură penală anterior – n.n.), va achita inculpatul pentru săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă”^[1].

(4) „Instanța va achita pe inculpatul A.I.C., în ceea ce privește săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă, prevăzută de art. 178 alin. (1) și (2) C. pen. 1969, întrucât fapta nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege (existând culpa exclusivă a victimei)”^[2].

(5) „Punerea conducătorului auto în situația de a acorda prioritate de trecere unei persoane care aleargă pe trecerea de pietoni, situație pentru care șoferul are doar fracțiuni de secunde timp să o vadă și să acționeze, instanța o apreciază ca pe o situație care nu mai poate fi imputată șoferului auto în sensul încălcării unei obligații, întreaga răspundere aparținând persoanei care și-a pus viața în pericol prin modul de traversare a străzii. Prin raportare la omul de rând, diligent și prudent, instanța apreciază că într-adevăr inculpatul a dovedit prudență în trafic și că realmente nu a putut evita accidentul din cauza modului total imprudent de traversare a străzii de către victimă. Apreciind că inculpatului nu îi poate fi imputată culpa în producerea accidentului, în baza art. 396 alin. (5) C. proc. pen. cu referire la dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a C. proc. pen., instanța va achita pe inculpatul C.F. cu privire la infracțiunea de ucidere din culpă, prevăzută de art. 178 alin. (2) C. pen. 1969, cu aplicarea art. 5 alin. (1) C. pen.”^[3]

(6) „În ceea ce privește culpa în producerea accidentului de circulație, instanța statuează că acesta s-a produs din cauza culpei victimei care se deplasa pe partea carosabilă, încălcând prevederile art. 72 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, și că inculpatul nu putea să evite impactul cu aceasta. (...) Curtea reține că probele menite să dovedească comiterea infracțiunii de către inculpat demonstrează

^[1] Jud. Brăila, sent. pen. nr. 475/2012, <http://www.rolii.ro/hotarari/589bf38be-490091c1400198d>.

^[2] Jud. Piatra-Neamț, sent. pen. nr. 486/2017, <http://www.rolii.ro/hotarari/5a-2b54eee490097c0300002f>.

^[3] Jud. Pașcani, sent. pen. nr. 126/2018, <http://rolii.ro/hotarari/5b9b246be-49009d81a000061>.

în fapt lipsa vinovăției sale ca o componentă impusă de norma de incriminare. (...) În baza art. 396 alin. (5) C. proc. pen. raportat la art. 17 alin. (2) și art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a C. proc. pen., va dispune achitarea inculpatului I.M. pentru săvârșirea infracțiunii deucidere din culpă”^[1].

După cum se poate observa din extrasele prezentate mai sus, raționamentul instanțelor de înlăturare a vinovăției inculpatului este bazat, de cele mai multe ori, pe ideea că victima, prin conduita ei, este singura care produce rezultatul vătămător, „dezactivând”, pe această cale, culpa potențialului autor.

1.1.2. Cazul fortuit

În jurisprudența noastră mai veche, soluția preferată de instanțe atunci când pronunțau achitarea în ipotezele de „culpă exclusivă a victimei” era apelarea la instituția cazului fortuit, la acel moment o cauză care înlătura caracterul penal al faptei, actualmente inclusă în categoria cauzelor de neimputabilitate.

Bunăoară, Tribunalul Suprem a pronunțat achitarea în baza cazului fortuit într-o cauză^[2] în care inculpatul, conducând autovehiculul cu viteza legală și trecând pe lângă un grup care staționa în afara părții carosabile a șoselei (pe trotuar), a accidentat mortal o persoană care s-a desprins din grup, a sărit peste parapetul de protecție de pe marginea șoselei și, fără a se asigura, s-a angajat (fugind) în traversarea șoselei, după care, tot fără să se asigure, s-a întors către locul de unde plecase. Aceeași soluție a fost pronunțată de o altă instanță^[3], reținându-se că victima, după ce a coborât din troleibuz,

^[1] C.A. Cluj, dec. pen. nr. 456/A/2019, <http://rolii.ro/hotarari/5cbfc0f6e-49009bc04000029>.

^[2] Trib. Suprem, dec. pen. nr. 3/1976, prezentată în extras în G. ANTONIU, C. BULAI (COORD.), *Practica judiciară penală*, vol. III, Ed. Academiei, București, 1992, p. 43.

^[3] Trib. Mun. București, dec. pen. nr. 280/1972, prezentată în extras în G. ANTONIU, C. BULAI (COORD.), *Practica... vol. III, precit.*, p. 43. Comentatorii speței consideră că soluția reținerii cazului fortuit este greșită, întrucât conducătorul auto avea obligația reducerii vitezei la depășirea troleibuzului aflat în stație, așa încât acesta trebuia și putea să prevadă accidentarea unui pieton imprudent. A se vedea, în acest sens, *idem*, p. 52.

vrând să treacă strada, a apărut la numai 3-4 m înaintea vehiculului condus de inculpat, acestuia fiindu-i imposibil să evite accidentul. În fine, tot aproximativ în aceeași perioadă, s-a reținut cazul fortuit într-o cauză^[1] în care inculpatul, aflat în stare de ebrietate, conducând autoturismul cu viteza legală și trecând pe lângă un refugiu de pietoni, a accidentat mortal victima aflată în stare de ebrietate și care i-a apărut pe neașteptate în față, fiind împinsă de o altă persoană de pe refugiul pietonal. În motivarea soluției, argumentul decisiv a fost acela că lovirea victimei s-a datorat unei împrejurări imprevizibile, accidentul neputând fi evitat, indiferent de viteza de circulație sau de starea conducătorului auto.

Reminiscente ale liniei jurisprudențiale menționate, rămasă – actualmente – minoritară, își fac resimțită prezența – din nefericire, am adăuga – și în hotărâri mai recente ale instanțelor noastre.

De pildă, într-o cauză soluționată de Curtea de Apel Brașov^[2], s-a considerat că atitudinea imprudentă a victimei și apariția ei în mod cu totul surprinzător în trafic au fost cauza unică a producerii accidentului și constituie caz fortuit, în condițiile în care aceasta s-a angajat în traversarea drumului național în mod imprudent, în afara spațiului destinat traversării, apărând în mod imprevizibil în plin trafic, ceea ce l-a determinat pe inculpat să încerce o manevră de evitare a impactului, dar care nu a izbutit, astfel că victima a fost lovită. Instanța a considerat că faptul că inculpatul circula cu o viteză de 55 km/h și că nu a păstrat o distanță suficientă față de autoturismul din față sa reprezintă aspecte lipsite de relevanță, deoarece „*nu au fost în legătură causală cu producerea accidentului*”.

Tot astfel, într-o altă cauză^[3], inculpatul a fost exonerat de răspundere ca urmare a reținerii cazului fortuit, constând în caracterul imprevizibil

[1] Trib. Mun. București, dec. pen. nr. 1037/1980, prezentată în extras în G. ANTONIU, C. BULAI (COORD.), *Practica judiciară penală*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1988, p. 221.

[2] C.A. Brașov, dec. pen. nr. 161/R/2001, prezentată în extras în *Codul penal. Ediție îngrijită și adnotată* de G. BODORONCEA, I. KUGLAY, L. LEFTERACHE, I.M. MATEI, I. NEDELCU, F.-M. VASILE, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 165.

[3] C.A. Constanța, dec. pen. nr. 181/P/2004, prezentată în extras în G. BODORONCEA, I. KUGLAY, L. LEFTERACHE, I.M. MATEI, I. NEDELCU, F.-M. VASILE, *op. cit.*, p. 165.

al apariției victimei pe carosabil, în condițiile în care aceasta s-a angajat în traversarea străzii printre două autovehicule parcate, fără a se asigura corespunzător. Inculpatul, aflat la volanul unui autoturism, observând victima, a frânat brusc, dar nu a reușit să evite lovirea acesteia.

Într-o altă hotărâre^[1] pronunțată tot sub imperiul Codului penal din 1969, instanța a reținut că „*inculpatul B.E. a depus toate diligențele necesare evitării oricărui pericol, asigurându-se la trecerea de pietoni și angajându-se în traversarea acesteia după ce nu mai era nimeni pe marcajul pietonal. Incidentul a avut loc după ce autobuzul condus de acesta se pregătea să părăsească marcajul pietonal și din culpa exclusivă a părții vătămate, care s-a angajat pe trecerea de pietoni în pași vioi și fără a se asigura, împrejurare ce nu putea fi prevăzută de către inculpat, ceea ce face să fie întrunite condițiile de existență a cazului fortuit, prevăzut de art. 47 C. pen., ca o cauză care înlătură caracterul penal al faptei*”.

Surprinzător este însă că există și hotărâri de dată foarte recentă care (mai) promovează o astfel de abordare. Cu titlu de exemplu, Curtea de Apel București^[2] „*a constatat, contrar celor arătate de prima instanță, că inculpata nu putea prevedea, în mod obiectiv, că pe carosabil se află victima în stare avansată de ebrietate. De asemenea, Curtea a constatat că elementul fortuit – prezența victimei pe carosabil – se suprapune pe o conduită licită. Așa fiind, sunt incidente dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. d) C. proc. pen., existând cauza de neimputabilitate prevăzută de art. 31 C. pen. – «Nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală al cărei rezultat e consecința unei împrejurări care nu putea fi prevăzută»*”.

În același sens, s-a constatat, într-o altă cauză^[3], în care victima, aflată în stare avansată de ebrietate, se afla în decubit dorsal pe partea carosabilă a drumului public, că „*este evident că inculpatul nu putea să prevadă împrejurarea că o persoană se găsește întinsă pe*

[1] Trib. București, dec. pen. nr. 175/A/2010, <http://www.rolii.ro/hotarari/59a-0d946e49009e00900020b>.

[2] C.A. București, dec. pen. nr. 76/A/2017, <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-12aorsz/>.

[3] Jud. Huedin, sent. pen. nr. 171/2015, <http://rolii.ro/hotarari/589eff4ee-49009283d000cda>.